

Stjepan Čosić*

ISSN 0469 - 6255
(55-58)

KAPETANI I BRODSKI PISARI IZ OPĆINE OREBIĆ GODINE 1817. *CAPTAINS AND PURSERS FROM OREBIĆ COMMUNITY IN 1817.*

UDK 629.123-051(497.13)(262.3)"1817"OREBIĆ

Prethodno priopćenje

Preliminary communication

Sažetak

U članku se ukratko izlaže opće stanje dubrovačkog pomorstva početkom 19. st. U nastavku se donose podaci o orebićkim kapetanima i škriivanima iz općinskog popisa nastalog 1817.

Summary

The article has displayed the general state of Dubrovnik seafaring from the beginning of the 19th ct. In addition, the data about the captains and pursers of Orebić have been explained on the basis of the local census from 1817.

Međunarodne okolnosti tijekom Napoleonskog razdoblja ubrzale su razvitak unutarnjih suprotnosti u dubrovačkom društvu. Francuska okupacija uvjetovala je potpunu financijsku propast što je dovelo do skorog sloma Dubrovačke Republike 1808. Nestanak države i njenog neutralnog statusa najviše se odrazio na pomorstvo - glavnu sastavnicu dubrovačkog gospodarstva. Time je bio osobito pogođen građanski sloj čiji su pripadnici bili većinski vlasnici brodskog prostora i nositelji razvitka čitave djelatnosti. Potpuno uništenje dubrovačkog brodarstva uslijedilo je tijekom sukoba na Sredozemlju, u doba francuske vlasti. Tada su mnogi brodovi zaplijenjeni od saveznika ili su pak, trunući u raspremi, u bescijenje rasprodani.

Respektabilna dubrovačka trgovačka flota koja se povećavala od polovice 18. st. dosegla je u kriznom razdoblju broj od 270 brodova duge plovidbe.¹ Znatan dio dubrovačkog brodarstva pripadao je brodovlasnicima s Pelješca, poglavito onima iz Orebića i njegove okolice. Slijedom razvitka dubrovačkog pomorstva u 18. st. brodarstvo Pelješca doživjelo je svoj vrhunac na prijelazu u 19. stoljeće. Pelješki kapetani i brodovlasnici, s ore-

bičkog područja (Trstenička kapetanija), posjedovali su tada 174 jedrenjaka, što je u karatima predstavljalo 20,8% od ukupne flote pod zastavom sv. Vlaha. Na njima su plovila 94 kapetana i 710 časnika i mornara, što je predstavljalo gotovo cjelokupno stanovništvo muškog spola na tom području. U tom su razdoblju brodovi uglavnom prevozili žito iz crnomorskih luka u luke zapadnog Sredozemlja. To je u ratnim uvjetima donosilo golemu zaradu pa je u to doba Pelješac, zajedno s Bokom, Lošinjem i Hrvatskim primorjem, spadao među najvažnija pomorskih središta na našoj obali Jadrana.² Gospodarsku moć pratili su i društveni ustupci na koje je bila prisiljena, tome inače krajnje nesklona, dubrovačka aristokracija. Naime, već u 17. st. mnogi su se pelješki pomorci otkupom oslobodili kmetstva a od kraja 18. st. kapetani i brodovlasnici su od plemića sve češće otkupljivali stara zemljišta koja su im preci obrađivali kao kmetovi. Mnogi su pak proširivali te posjede dodatnim kupnjom zemlje. Među kapetanima i brodovlasnicima javlja se i niz novih obitelji koje su se uzdigle upravo u to doba.

Konjunktorno razdoblje nije dugo potrajalo. Kao i dubrovačko pomorstvo u cjelini, poslije ukinuća Republike teško su stradali i pelješki brodovi. Da bi sigurno plovili barem u nekim dijelovima Sredozemlja, mnogi su kapetani pribjegli promjeni zastave. Tako u ovom razdoblju pelješki brodovi uz stijeg sv. Vlaha (koji su neki vijali i 1815.) plove pod britanskom, francuskom i ruskom zastavom. Međutim, zapljene, nedostatak posla zbog ratnog rizika i blokade te gusarski napadi, učinili su svoje. Na kraju razdoblja Napoleonovih ratova godine 1815. pelješka je flota, kao i dubrovačka u cjelini, bila skoro u cjelosti rasprodana ili uništena a mnogi su pomorci potražili ukrcaj na stranim brodovima.

O lošem stanju pelješkog brodarstva svjedoči nam popis kapetana i brodskih pisara (škriivana) iz godine 1817. Popis je sastavio općinski sindak u Orebiću Ivan Jerković 2. lipnja 1817., prema uputi dubrovačkog okružnog poglavara Locelle, a potvrdili su ga Antun Caboga, pomirbeni sudac u Orebiću, i Petar Mihailović kancelar istog suda.³ Prema tom popisu u orebičkoj je

*Mr. sc. Stjepan Čosić
Zavod za povijesne znanosti HAZU
Dubrovnik

Kapetani duge plovidbe iz općine Orebić godine 1817.

Master Mariners from Orebić community in 1817.

Ime i prezime kapetana	Životni uvjeti	Gdje se nalazi	Napomena
1. Stjepan, Mata, Kovačević	srednji	kod kuće	čeka austrijske brodske dokumente
2. Mato, Antuna, Kovačević	srednji	kod kuće	čeka austrijske brodske dokumente
3. Nikola, Antuna, Andričević	srednji	kod kuće	čeka austrijske brodske sokuente
4. Ivan Bogić	srednji	kod kuće	građi brod u Korčuli
5. Mato, Frana, Župa	srednji	kod kuće	građi brod u Korčuli
6. Ivan Fisković	dobri	u plovidbi	plovi pod stranom zastavom
7. Antun, Stjepana, Fisković	srednji	u plovidbi	plovi pod stranom zastavom
8. Mato Pilković	dobri	u plovidbi	plovi pod stranom zastavom
9. Vicko Piljković	srednji	u plovidbi	plovi pod stranom zastavom
10. Vicko Gurić	srednji	u plovidbi	plovi pod stranom zastavom
11. Ivan Šunj	dobri	u plovidbi	građi brod u Veneciji ⁸
12. Vicko Fisković	srednji	u plovidbi	građi brod u Trstu
13. Ivan Passabanda	loši	u plovidbi	bez broda
14. Luka, Antuna, Kovačević	loši	kod kuće	bez broda
15. Stjepan, Marka, Andričević	loši	kod kuće	bez broda
16. Nikola, Marka, Andričević	loši	kod kuće	bez broda
17. Antun, Marka, Andričević	loši	u plovidbi	bez broda
18. Sebastijan, Frana, Kovačević	srednji	u plovidbi	bez broda
19. Ivan Kraljević	loši	u plovidbi	bez broda
20. Mato Luketa	loši	kod kuće	bez broda
21. Antun Pamić	srednji	kod kuće	bez broda
22. Marko Pamić	loši	u plovidbi	bez broda
23. Antun Bulat	srednji	kod kuće	bez broda
24. Jero Skorić	srednji	u plovidbi	bez broda
25. Ivan Jerković	srednji	kod kuće	bez broda
26. Vicko Tunjica	loši	u plovidbi	bez broda
27. Josip Marić	loši	u plovidbi	bez broda
28. Petar Orebić	loši	u plovidbi	bez broda
29. Josip Divović	loši	kod kuće	bez broda
30. Antun Rusković	loši	kod kuće	bez broda
31. Frano Rusković	srednji	kod kuće	bez broda
32. Frano Kopsić	srednji	kod kuće	bez broda
33. Antun Kopsić	srednji	kod kuće	bez broda
34. Tomo Kopsić	srednji	kod kuće	bez broda
35. Mato Bonfوليو	srednji	kod kuće	bez broda
36. Ivan Gurić	srednji	u plovidbi	bez broda
37. Josip Bizarro	srednji	kod kuće	bez broda
38. Antun Bizarro	srednji	kod kuće	bez broda
39. Bartul Lazarović	srednji	kod kuće	bez broda
40. Patar Milašin	srednji	kod kuće	bez broda
41. Luka Ljubak	srednji	kod kuće	bez broda
42. Marko Orebić	srednji	u plovidbi	bez broda
43. Antun Mimbelli	srednji	kod kuće	bez broda
44. Vicko Karabuća	srednji	kod kuće	bez broda
45. Ivan Katičić	loši	kod kuće	bez broda
46. Mato Belatin	srednji	u plovidbi	bez broda
47. Frano Kopsić	srednji	u plovidbi	bez broda
48. Josip Fisković	dobri	kod kuće	bez broda
49. Cvijeto Fisković	srednji	kod kuće	bez broda
50. Nikola Despot	loši	kod kuće	bez broda
51. Nikola Kosić	loši	u plovidbi	bez broda
52. Luka Bota	loši	kod kuće	bez broda
53. Stjepan Štuk	srednji	u plovidbi	bez broda
54. Baldo Bogić	srednji	kod kuće	bez broda
55. Stjepan Bogić	srednji	kod kuće	bez broda
56. Ivan Jakulić	srednji	u plovidbi	bez broda
57. Josip Župa	srednji	u plovidbi	bez broda
58. Baldo Jakulić	srednji	kod kuće	bez broda

Brodski pisari na brodovima duge plovidbe iz općine Orebić godine 1817.

Pursers aboard the ocean going vessels from Orebić community from 1817.

Ime i prezime škrivana	Životni uvjeti	Gdje se nalazi
1. Ivan, Marka, Andričević	srednji	kod kuće
2. Ivan Slabić	loši	kod kuće
3. Vicko Dominković	loši	kod kuće
4. Bartul Kosić	loši	u plovidbi
5. Petar Škrivanić	loši	kod kuće
6. Marko Gurić	srednji	u plovidbi
7. Frano Dinarić	loši	kod kuće
8. Ivan, Antuna, Dinarić	loši	u plovidbi
9. Vicko Dinarić	loši	u plovidbi
10. Antun Skorić	loši	u plovidbi
11. Antun Buntilić	loši	kod kuće
12. Ivan Pamić	srednji	kod kuće
13. Kristo Gurić	loši	u plovidbi
14. Marko Buškaveta	loši	u plovidbi
15. Stjepan Buškaveta	loši	u plovidbi
16. Josip Novak	loši	u plovidbi
17. Antun Rusković	loši	kod kuće
18. Josip Krilić	loši	u plovidbi
19. Antun Bonfiolo	loši	kod kuće
20. Antun Jakulić	loši	u plovidbi
21. Josip Štuk	srednji	u plovidbi
22. Ivan Despot	loši	kod kuće
23. Antun Despot	loši	u plovidbi
24. Frano Belatin	loši	kod kuće
25. Luka Karabuća	srednji	u plovidbi
26. Antun Krša	dobar	kod kuće
27. Nikola Krša	dobar	kod kuće
28. Josip Belatin	dobar	kod kuće
29. Mato Belatin	srednji	u plovidbi
30. Vicko Dominković	srednji	u plovidbi
31. Vito Dominković	srednji	u plovidbi
32. Ivan Pilković	srednji	u plovidbi
33. Luka, Ivana, Pilković	srednji	u plovidbi

općini 1817. bilo 58 kapetana duge plovidbe i 33 škrivana. Samo osmorica kapetana posjedovali su (u potpunosti ili djelmično) vlastite brodove. Trojica od njih su očekivali austrijske dokumente za plovidbu a petorica su već plovili pod stranim zastavama. osim toga, četvorica kapetana su imali brodove u izgradnji. Svi ostali, njih četrdeset i šestoro, nisu imali vlastite brodove pa su sedamdesetorica plovili u raznim zvanjima na stranim brodovima. Preostalih dvadeset devet kapetana boravilo je kod kuće. Među pisarima zaposlenost je bila nešto veća - ukrcana su devetnaestorica.⁴ Prema općoj napomeni u dokumentu ukrcani su pomorci veoma slabo zarađivali a oni koji su bili kod kuće prehranjivali su svoje obitelji povremenim ribarenjem i radom na zemlji. O teškim posljedicama prethodnog razdoblja rječito govore podaci o životnom standardu pomoraca. Čak 17 kapetana i 19 brodskih pisara bili su na rubu egzistencije, dok su za 17 kapetana i 11 škrivana životne okolnosti ocijenjene kao

srednje. Samo 4 kapetana i 3 škrivana živjeli su, prema ocjeni austrijskih vlasti u punom komforu.

Nedugo nakon ovoga popisa obavljen je i cjelovit popis stanovništva orebičke općine. U naseljima: Orebići, Stankovići, Kućište, Žukovac, Viganj i Nakovana bilo je ukupno 2088 stanovnika, od kojih 1049 muškaraca. zabilježene su i 64 manje barke za ribolov i malu obalnu plovidbu.⁵

Zacijelo su orebički kapetani pravodobnom prodajom brodova i brodskih karata uspjeli u ovom teškom razdoblju sačuvati inicijalni kapital za obnovu flote.⁶ Stabilizacijom austrijske vlasti taj je kapital bio reaktiviran tako da se dvadesetih i tridesetih godina Orebići ponovno počinju razvijati u brodarsko središte. Daljnji brzi razvitak orebičkog pomorstva u novim se okolnostima odvijao neovisno od Dubrovnika, koji se u tom pogledu sporije izvlačio iz krize. Podaci iz dvadesetih godina svjedoče o brzom povećanju broja brodova. Prema popisu kap. Joza Šunja iz 1820. orebički je krug kapetana i brodovlasnika već tada posjedovao ukupno 36 jedrenjaka duge plovidbe od kojih su 23 plovila pod austrijskom, a ostali pod stranim zastavama.⁷ Trend razvitka orebičkog pomorstva nastavio se sve do konačne prevage parobrodarstva, kada krajem 19. st. dolazi do osipanja i potpunog sloma cjelokupne djelatnosti.

Zaključak Conclusion

Brodarstvo orebičkog područja predstavljalo je važan dio sveukupnog pomorstva Dubrovačke Republike, koje je krajem 18. i početkom 19. st. doživjelo svoj vrhunac. Teške prilike poslije sloma Republike, rat na Sredozemlju, blokada, zapljene i gusarenje, teško su pogodili orebičke brodovlasnike i kapetane. Od 174, jedrenjaka s kraja 18. st., prema popisu austrijskih vlasti iz 1817 preostalo je svega 8 brodova (3 pod austrijskom i 5 pod stranim zastavama), dok su četiri broda bila u izgradnji. Od 58 kapetana iz orebičke općine, čak 46 nije imalo nikakvog udjela u brodskom vlasništvu. Prema popisu većina ih je boravila kod kuće baveći se ribarstvom i zemljoradnjom. U sličnoj su situaciji bila i 33 brodska pisara od kojih je 19 bilo ukrcano na stranim brodovima. Sudeći po kasnijem brzom oporavku orebičkog brodarstva, možemo pretpostaviti da je većina brodovlasnika i kapetana, za razliku od onih u Dubrovniku, ipak uspjela povoljno prodati svoje brodove (tj. prije potpunog sloma pomorstva na Sredozemlju). Na taj način sačuvali su inicijalni kapital za obnovu flote u dvadesetim i tridesetim godinama 19. st.

Bilješke References

¹ O stanju i problemima dubrovačkog pomorstva u tom razdoblju te o ostaloj literaturi s tim u svezi, usp. Ivo Rusko, Stanje dubrovačke trgovačke mornarice pred samu propast

- Dubrovačke Republike u XIX stoljeću, Dubrovačko pomorstvo (Zbornik), Dubrovnik, 1952., str. 219-226; Stjepan Vekarić, Podaci o dubrovačkim brodovima za vrijeme i nakon francuske okupacije, Anali Historijskog instituta, JAZU, II, Dubrovnik 1953., str. 359-368; Vinko Ivančević, Prilog poznavanju dubrovačkog pomorstva u razdoblju francuskog zaposjednuća (1806.-1813.), Anali Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU, XVII, Dubrovnik, 1979., str. 365-428.
- ² Mnoštvo podataka o tom razdoblju pelješkog pomorstva kao i o predstavnicima najvažnijih pomorskih i brodovlasničkih rodova donose: Stjepan Vekarić i Nenad Vekarić, Tri stoljeća pelješkog brodarstva, Pelješki zbornik, 4, Zagreb, 1987., str. 35-39, i 53-58. Stjepan Vekarić, Pelješki jedrenjaci, izdanje Pomorskog glasnika, Split, 1960.
- ³ Povijesni arhiv Dubrovnik, (PAD), Okružno poglavarstvo Dubrovnik, 1817. br. 52/pr. Popis je važan i stoga što o ovom kriznom razdoblju pelješkog pomorstva ima najmanje podataka u opsežnim citiranim monografijama.
- ⁴ Brodski pisari (škrivani su na dubrovačkim jedrenjacima obavljali važne časničke poslove. Vodili su svu brodsku, poslovnu i zdravstvenu administraciju i korespondenciju. Tu su službu na prijelazu stoljeća uglavnom obavljali mladi pomorci koji su se pripremali za zvanje časnika i kapetana. Usp. Josip Luetić, O pomorstvu Dubrovačke Republike u XVIII. stoljeću, Građa za pomorsku povijest Dubrovnika, knj. 2, JAZU, Zagreb-Dubrovnik, 1959., str. 49, 50.959., str. 49, 50.
- ⁵ PAD, Okružno poglavarstvo 1917., br. 1239, Popolazione del Circolo di Ragusa dell'anno 1817.
- ⁶ Po svoj su prilici orebički kapetani i brodovlasnici već znatno prije sloma dubrovačkog pomorstva uspješno rasprodali veći dio svojih karata. Naime, prema francuskom popisu brodova Dubrovačke pokrajine iz 1813., od 49 brodova duge plovidbe samo ih je 5 pripadalo orebičkim brodovlasnicima. Tri su broda bila pod engleskom, francuskom i austrijskom zastavom dok su 2 bila u raspremi. Usp. Ivo Perić, Dubrovačko pomorstvo u 19. i 20. stoljeću, građa za gospodarsku povijest Hrvatske, knj. 20, JAZU, Zagreb, 1984. str. 19-22.
- ⁷ S. Vekarić - N. Vekarić, nav. dj., str- 39. zacijelo su pretjerane, i odnose se na ranije doba, tvrdnje austrijskog putnika J.M. von Liechtensteina koji je 1818. zabilježio da Orebičani posjeduju 86 brodova. Usp. Ivan Pederin, Jadranska hrvatska u austrijskim i njemačkim putopisima, NZ MH, Zagreb, 1991., str. 63.
- ⁸ Riječ je o brigantinu "Giuseppino" od 280 t. Usp. S. Vekarić, Pelješki jedrenjaci, str. 271.

Rukopis primljen: 22.4.1996.

Koristite naše usluge:

- *Rezervacije željenog smještaja*
- *Transferi i izleti vlastitom bijelom flotom i najmodernijim autobusima marke SETRA*
- *Izdavanje avionskih, željezničkih i brodskih karata*
- *Mjenjačnice*
- *Grupna i incentive putovanja*
- *Jedrenje i vožnja kajakom na Jadranu*
- *Organizacija kongresa*
- *American express kartice*
- *Galerija Sebastian*

ATLAS - Sjedište: Brsalje 17, 20000 Dubrovnik
tel: 020 / 442 222
fax: 020 / 411 100

Poslovni centar: Lastovska 23, 10000 Zagreb
tel: 01 / 612 44 44
fax: 01 / 611 16 96